

Boomvalken *Falco subbuteo* nog steeds aanwezig op oude locaties in Drenthe?

Arjen de Haan

In de jaren negentig werd er bij het Midden-Drentse dorpje Amen een bezet boomvalknest gevonden (van Manen 1998). Broedgevallen van Boomvalken in het hart van Drenthe begonnen toen al schaars te worden, mogelijk doordat bosrijke omgevingen te gevaarlijk waren geworden door de aanwezigheid van Haviken *Accipiter gentilis* en Buizerds *Buteo buteo* (van Manen 1994). De meeste Boombalken in Drenthe broeden tegenwoordig in de open landbouwgebieden van de veenkoloniën in het oostelijke deel van de provincie. Maar ik kijk geregeld via waarneming.nl of er waarnemingen worden geplaatst die de moeite waard zijn om na te trekken of er niet toevallig een nest in de buurt zit.

Zo vond ik in 2017 nog een boomvalknest in de nabijheid van Emmen. In 2018 ben ik op de locatie bij Amen gaan kijken. Het was ergens midden september. Zouden er jonge Boomvalken aanwezig zijn, dan zou je ze in deze tijd wel kunnen horen. Langs het Amerdiep, in een houtwallepje, zat een adulte Boomvalk in een dode zomereik zich te poetsen. Een stukje verderop, ook in een zomereik, vond ik een kraaiennest met wat dons op de nestrand, een aanwijzing dat het in gebruik kan zijn geweest door de Boomvalken. Helaas kon ik verder geen aanwijzingen vinden voor uitgevlogen jonge Boomvalken. In 2019 en 2020 ben ik meerdere keren op deze locatie langs geweest. In die jaren werd geen enkele aanwijzing voor een bezet nest gevonden.

Op 17 juni 2021 ben ik toch maar weer eens gaan kijken bij Amen. Ik parkeerde mijn auto langs een landweggetje. Meteen toen ik uit de auto stapte, hoorde ik een Boomvalk vanuit een houtwal roepen (Foto 1). Ik richtte mijn verrekijker op een zomereik van waaruit ik een zacht lahnende Boomvalk hoorde. Er zat een kraaiennest in de betreffende boom. Het vrouwtje vloog vanuit de boom richting een dode eik. Het mannetje was ter plaatse met prooi en maakte een zachte contactroep ('pit-pit-pit'). Met een actioncamera op telescoopstok heb ik het nest gecontroleerd op eieren. Op dat moment lag er één ei in het nest (Foto 2).

Op 26 juni was ik weer in de buurt, benieuwd of er meer eieren in het nest waren gelegd. Met de camerastok was het een klein kunstje om zekerheid te verschaffen. Het vrouwtje zat al stevig te broeden, op – naar bleek – drie eieren. Een van de eieren was opmerkelijk veel lichter gekleurd dan de andere twee, die beide de kenmerkende bruinrode kleur en vlekking van boomvalkeieren hadden (Foto 3).

Bij een broedduur van ongeveer 31 dagen zouden de eerste jongen op 18 juli uit het ei moeten komen. Een nestcontrole van Roelof Speelman op die dag liet zien dat

er inderdaad op dat moment net twee jongen uit het ei waren gekropen. Het lichtst gekleurde ei was nog niet uitgekomen.

Foto 1. Nestlocatie van Boomvalk bij Amen, 17 juni 2021 (Foto: Arjen de Haan). *Nest site of Hobby near Amen, 17 June 2021.*

Foto 2. Boomvalknest met eerste ei, Amen, 17 juni 2021 (Foto: Arjen de Haan). *First egg in Hobby nest, Amen, 17 June 2021.*

Foto 3. Voltallig boomvalkleghel met 3 eieren, Amen, 26 juni 2021 (Foto: Arjen de Haan).
Completed clutch of Hobby, Amen, 26 June 2021.

Op 29 juli heb ik samen met Roelof Speelman het nest opnieuw gecontroleerd. Het nest bevatte op dat moment drie jongen. Het vrouwtje vloog zonder te alarmeren van het nest en bleef in de buurt cirkelen. Het mannetje was ook ter plaatse. Deze zat zonder te alarmeren in een houtwal verderop in een top van een berk. De controle met de camerastok duurde ongeveer twee minuten.

Op 9 augustus heb ik het nest nog eens gecontroleerd. De drie jongen waren nog aanwezig op het nest en hadden een leeftijd van ongeveer 22 dagen oud. Vóór een controle zoek ik altijd de omgeving af op prooien. Het blijft lastig om de prooien te vinden, vooral doordat de meeste prooien in bomen worden geplukt waardoor de veren her en der de omgeving in dwarrelen. Bij deze Boomvalk werden de meeste prooien – op basis van zichtwaarnemingen op afstand – geplukt in enkele dode eiken en berken met veel ondergroei eronder. Soms plukte het vrouwtje de prooien in de nestboom zelf, of op één van de weilandpaaltjes die rond de graslanden staan. De meerderheid van de prooiesten waren van zwaluwen, Huismussen *Passer domesticus* en kwikstaarten. Die zullen in de omgeving bij boerderijen, in het beekdal en in het dorpje Amen zijn geslagen.

Uit eigen waarnemingen werd duidelijk dat er ook insecten werden gevangen. Deze werden boven de toppen van de houtwallen gepakt. Er werd ook veelvuldig boven het Amerdiep gejaagd op libellen die daar toen redelijk talrijk aanwezig waren. Onder het nest vond ik bovendien een vleermuisvleugel. Deze vleugel heb ik laten determineren

door enkele vleermuizenexperts; het zou gezien de grootte van de armvleugel wel eens om een Rosse Vleermuis *Nyctalus noctula* kunnen gaan.

Tabel 1. Prooien van Boomvalk bij Amen, 17 juni – 28 augustus 2021. *Prey of Hobby collected near nest at Amen in summer 2021.*

Prooi-soort <i>Prey species</i>	Aantal <i>Number</i>	Percentage %
Boerenzwaluw <i>Hirundo rustica</i>	17	22.4
Huismus <i>Passer domesticus</i>	14	18.4
Witte Kwikstaart <i>Motacilla alba</i>	13	17.1
Gele Kwikstaart <i>M. flava</i>	9	11.8
Gierzwaluw <i>Apus apus</i>	7	9.2
Insecten <i>Insects</i>	7	9.2
Veldleeuwerik <i>Alauda arvensis</i>	2	2.6
Huiszwaluw <i>Delichon urbicum</i>	2	2.6
Vink <i>Fringilla coelebs</i>	2	2.6
Graspieper <i>Anthus pratensis</i>	1	1.3
Koolmees <i>Parus major</i>	1	1.3
Rosse Vleermuis <i>Nyctalus noctula</i>	1	1.3

Foto 4. Prooien van Boomvalk gevonden onder het nest, met een vleugel van een Rosse Vleermuis, Amen, 9 augustus 2021 (Foto: Arjen de Haan). *Prey remains collected on the ground beneath Hobby nest, including wing of Nyctalus noctula, Amen, 9 August 2021.*

Op 22 augustus meldde Roelof Speelman dat de drie jonge Boomvalken waren uitgevlogen. Alle drie zaten ze tegenover het nest in een dode eik te wachten op prooi van de ouders. Op 28 augustus was ik zelf ter plaatse om nog een laatste rondje prooi zoeken te doen. Alle jongen zaten wederom in de dode eik tegenover het nest. Het vrouwtje zat even verderop op een paaltje een Boerenzwaluw te plukken. Deze werd na het plukken in de lucht aan één van de jongen overgedragen, wat altijd een prachtig schouwspel is.

Foto 5. Boomvalkjongen van rond de 22 dagen oud op nest bij Amen, 9 augustus 2021 (Foto: Arjen de Haan). *Hobby chicks of 22 days old, Amen, 9 August 2021.*

Foto 6. Drie jonge Boomvalken van 41 dagen oud in een dode eik in de buurt van het nest, Amen, 28 augustus 2021 (Foto: Arjen de Haan). *Three Hobby fledglings (41 days old) near the nest, Amen, 28 August 2021.*

Dat Boomvalken in Drenthe grotendeels zijn verdwenen uit bossen en van heideterreinen is al langere tijd bekend. Waar zitten de Boomvalken dan wel, als ze er al nog zijn? De meeste vind ik tegenwoordig in cultuurlandschappen en in het boerenland. Oude nesten van kraaien op hoogspanningsmasten worden de laatste vier decennia vaak door Boomvalken als nestplaats gebruikt. Van 2012 tot en met 2022 vond ik in totaal 42 territoria waarvan 40 betrekking hadden op een nest in een mast. Maar dat is slechts een indicatie van wat er totaal in Drenthe broedt, omdat ik niet overal heb gekeken. Slechts twee nesten vond ik in landschappen waar geen enkele hoogspanningsmast in de buurt stond. Dat ging om het hierboven besproken nest bij Amen, en om een nest dat ik aan de rand van het Dwingelderveld vond. Op deze laatste locatie zijn in 2018 twee jongen uitgevlogen. In 2019, 2020 en 2021 werden hier ook uitgevlogen jonge Boomvalken waargenomen (mededeling Joop Kleine), maar die heb ik niet kunnen volgen. In 2022 echter, vond ik een bezette boomvalknest op nog geen 60 m van het Dwingelderveld af. Het nest zat in een rijtje zomereiken en bevatte op 5 augustus drie eieren (Foto 7). Een alarmerend paartje was aanwezig, maar ze hadden geen interesse meer in het nest.

Foto 7. Verlaten boomvalknest, Dwingelderveld, 5 augustus 2022 (Foto: Arjen de Haan).
Deserted nest of Hobby, Dwingelderveld, 5 August 2022.

Deze waarnemingen wijzen erop dat het loont om aloude bekende territoria grondig te onderzoeken op de aanwezigheid van broedende Boomvalken. Roofvogels staan er om bekend dat ze decennia achtereen in dezelfde gebieden kunnen broeden, en Boomvalken zijn daar geen uitzondering op. Maar het is evenzeer lonend om de gebieden die

tegenwoordig de voorkeur hebben grondig te doorzoeken, zoals hoogspanningstracés, beekdalen, bomensingels in agrarische gebied of langs industrie- of sportterreinen. Alleen op die manier kunnen wij iets zinnigs zeggen over de werkelijke stand van de Boomvalk in Nederland.

Dank

Dank aan Joop Kleine, Willem van Manen en Roelof Speelman, en dank aan Jacques van der Ploeg en Peter Ganzeboom die mijn tekst controleerden op eventuele spelfouten.

Summary

Haan A. de 2022. Are Hobbies *Falco subbuteo* still breeding in the heart of Drenthe? De Takkeling 30: 234-240.

In the course of the 20th century many breeding sites of Hobbies in woodland and well-wooded farmland were deserted, apparently in favour of less dangerous breeding sites in open farmland. This also happened in the province of Drenthe. In 2012-22 42 nests were located, of which 40 in electricity pylons in open farmland in the eastern part of the province of Drenthe. Incidentally, nesting pairs still showed up on former breeding sites between 2017-21, i.e. one near Dwingelderveld in central Drenthe in 2018 (2 chicks fledged), and another near Amen in central Drenthe (where breeding had been recorded in 1998). The latter site was found to be occupied again in 2021. The nest in a hedgerow contained 1 egg on 17 June and 3 eggs on 26 June, the first two eggs had hatched on 18 July and 3 young fledged. The 76 prey items found in the vicinity of the nest referred to Barn Swallows (n=17), House Sparrows (14), White Wagtails (13), Yellow Wagtails (9), Swifts (7), insects (7) and a scattering of other avian prey plus a single Common Noctule *Nyctalus noctula*.

Literatuur

Bijlsma R. 1980. De Boomvalk. Kosmos, Amsterdam.

Bijlsma R.G. 1993. Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels. Schuyt en Co., Haarlem.

Ganzeboom P.D.: www.boomvalken.nl

Manen W. van 1994. Habitatverschuiving bij Boomvalken *Falco subbuteo*? De Takkeling 2(3): 43-44.

Manen W. van 1998. Nesthabitat en broedresultaten van Drentse Boomvalken *Falco subbuteo* in 1990-98. De Takkeling 6: 226-233.

Adres: dehaanarjen@gmail.com